

ID. GRÓF TELEKI LÁSZLÓ

ISMERETLEN VERSEI.

SZÁSZ KÁROLY

R. TAGTÓL.

BUDAPEST, 1882.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

MAGYAR
KÖNYVTÁR
KÖNYVTÁRA

MAGYAR
KÖNYVTÁR
KÖNYVTÁRA

Idősb gróf Teleki László ismeretlen versei.

(Olvastatott a M. T. Akadémia 1882. jan. 2. tartott ülésében.)

Az I. vagy jobban mondva az idősb (mert tulajdonkép a családban e néven harmadik) Teleki Lászlóról, a »Buzgó Esdeklések« írójáról, ki e művével s kitűzött pályakérdésével egyaránt nagyot lendített Akadémiánk létrehozásán, a József — akadémiai elnök — és László — a »Kegyenez« írója — atyjáról, kevésse s csak mellékesen említi irodalom-történetünk, hogy költészettel is foglalkozott. Toldy legalább, költészetünk történetében, melyet Kisfaludy Sándorig hozott le, ép oly kevésse említi Teleki László nevét, mint több rendbeli emlékirataiban, hol a Telekiekről s épen Lászlóról is szól, nem említi semmi költői munkáját. Bajza, az akadémiai Teleki-könyvtár megnyitásakor tartott felolvasásában »a Telekiek tudományos hatásáról«, részletesen emlékszik Teleki László prózai műveiről, jelesen az »Esdeklések«-ről s az »Egy magyar tudóstársaság felállítása iránti Vélemény«-ről. Költői munkásságáról ezt veti oda: »Teleki László megkísérté erejét a versírásban is; nem ugyan oly sikerrel, mint apja« (az I. József, az ugoesai főispán, a protestánsoknak az 1790°/₄. országgyűlésen hatalmas vezérférfia, kiről Bajza hosszabban szólván, költői műveit is kellőleg s részletesen méltatja s az »Atyafi barátság Oszlopából« nagyobb részleteket is idéz) » — de nem is oly kevésse, mint tordai főispán rokona —« t. i. Teleki Domokos, ki szintén a múlt század végén s ennek elején virágzott s utazásait és önéletrajzát adta ki versekben. Ezekre s bizonyára nem a Teleki László versírási kísérleteire szól Bajzának *) alatti cme jegyzete: »Több versei jelentek meg

nyomatásban; t. i. a tordai főispánnak; mert Lászlónak, kiről szólunk, tudunkra semmi verses műve nyomtatásban meg nem jelent; s méltán hihetjük, hogy ha mi volt is, vagy végkép elkallódott, vagy a családi irattárban, szorosán magántulajdonkép, a világ elől elrejtve, őriztetik.

Annál nagyobb volt meglepetésem s örömem, midőn a most lefolyt év őszén dr. Herczegh Mihály egyetemi jogtanár úr, egy jókora kéziratit kötetet küldött hozzám, »melyet Somogy-megyében, Löllén, Bosnyák Gusztáv földbirtokos úr útján kapott, kinek egy ismerősénél a padlason találták és gróf Teleki László saját kéziratának tartják.«

Könnyű volt meggyőződnöm, hogy csakugyan az, elejétől végig; mert ha a néhai gróf kézírása nem lett volna előbb is ismeretes előttem, csak össze kellé hasonlítanom az országos levéltárban őrzött számos kéziratával, jelesen hivatalos levelezéseivel, somogyi főispáni helytartó korából, melyek némelyikén nemcsak az aláírás, hanem az egész szöveg saját kézírása.

Íme, a 313 negyedrét lapra terjedő kéziratit kötet, melyből azonban, sajnos, a 113—144 (vagyis összesen 32 oldal) hiányzik.

Oly férfiúnak, mint gróf Teleki László, minden hagyományára ereklye. Még ha irodalmi belbecseselel nem bírna is, érdekes legalább, mindenesetre. Szép, sőt nagy szellem volt; s mivelődéstörténetünkben elévülhetetlen érdemei vannak. Az akadémiai eszme egyik — időre utolsó, érdemre első — előharczosa, mondhatni közvetlen elődje Széchenyi Istvánnak, az Akadémia alapítójának. »Buzgó esdeklései« s »Véleménye« határozók voltak az Akadémia létrejöttére; szellemi alapítónak tekintendő. Valódi alapítója pedig annak a nagybecsű könyvtárnak, melyet nagyszellemű özvegye s nemeskeblű fiai az Akadémiának ajándékozván, alapját veték mai könyvtárunknak. Férje annak a kitünő nőnek, ki hazánkban s fővárosunkban a nemes női jótékonyság egyik legelső terjesztője vala, s a ki — az első nőtől származott mostoha fiában, Józsefben, nemcsak magának nevelt édes fiút, hanem a hazának s közelebbről Akadémiánknek is egy nagy embert, hazafit s tudóst. És végre, apja Akadémiánk emez egyik első rendű alapítójá-

nak s első és folytonos újraválasztások által egy századnegyeden túl köztiszteletben álló elnökének.

Ennyi kötelék esatolja Akadémiánkat gróf Teleki László emlékéhez. S méltó volna, hogy most feltalált s általam ezenel bemutatott kézírata a mi kéziratárunkban őriztethetnék; a mit — a tulajdonos úrnál teendő lépés által, úgy hiszem — nem is volna nehéz megnyerni.

Feladatomban, melyet özetlen érdeklődésből magam elővettem, nem terjedvén többre, mint ez érdekes lelemény egyszerű bemutatására, tisztemet először is a külső alakra nézve teljesítem.

A könyv, mint már említém, 313 negyedrét lapra terjed s elejétől végig a gróf Teleki László kezeírása. Egymástól független, számos — összesen 27 — darabot tartalmaz, melyek egyetlen egy, hexameterben írt darab kivételével, mind a párosan rímelő Sándor-versben vannak írva, melyet Zrínyi és Gyöngyösi négyes rímmel használtak, de melyet akkor (a múlt század végén s ennek az elején, mikor Teleki írt) már csak egy-pár rímmel szoktak írni.

A kézirat tisztázatnak látszik, javítgatások nélkül, de nem egy időből való. Úgy látszik, a szerző, a mint egyes költeményei készültek, egymásután vezette a kötetbe a tisztázatokot, több-kevesebb gonddal, s kivált vége felé elsietett kézírással.

Közös czíme a kötetnek nincs. Elöl három levél üresen hagyva, hová valószínűleg a gyűjtő czím volt szánva, mely azonban elmaradt. Ép úgy hiányzik végül a tartalomjegyzék, mit azonban könnyen utána készíthetnénk magunk, ha a kézirat teljes volna, s belőle, mint már említém, 32 lap nem hiányzanék, s nem tudjuk, azon két darab közt, melyek egyikének vége, másiknak eleje hiányzik, hány és mi más ment még veszendőbe — ?

De a mit legjobban kell sajnálnunk, hogy az egyes darabok kelte, vagy szerzési ideje, csak kivételesen néhányra van följegyezve, a legtöbbnél az is hiányzik. A gyűjtemény negyedik darabja, s az első, melynek kelte föl van jegyezve, ily czimű alkalmi vers: »Egy ezüst servisnek epitaphiuma: készült febr

792. » (a febr. előtt, a n a p számának hely hagyva); az utolsó pedig s a kötetnek is legutolsó darabja, épen tizenegy év múlva készült, s e címet viseli:

»Kedves második Házastársamnak B. Mészáros Johannának születése napjára, A^o 1803. d. 20^{ik} Febr. irtam, és az első Feleségemtől született Leánykám Johanka által kezében szolgáltatam e következő köszöntést.»

Igy a kötet, miután a legelől álló három terjedelmes darab sem lehet előbbi keletű *), körülbelül tizenegy év költői termékeit foglalhatja magában, azon életkorét, mikor az 1764-ben született szerző életének 28 és 40 évei közt s így legtehetősb korában volt. Verselt-e előbb is, vagy utóbb is, arra eddigelé semmi adatunk nincs.

De ideje már a lelemény belértékéről szólanom.

Irodalmi s különösen költői valami nagy becsét magam sem tulajdonítok neki. Egy nemes lélek s művelt szép elme ömlengései, a költői képzetnek kevés s a teremtő és alakító tehetségnek még kevesebb nyomaival. A gondolkodó fő s a szerető meleg kedély azonban minden lapon meglátszik. S abban az időben, mikor Amáde László és Faludi Ferencz, Orczy Lőrincz és Ányos Pál már halva voltak, Bessenyei és Barsay, Révai és Baróti Szabó formákkal és iskolákkal küzdöttek, Szentjóni Szabó és Dayka pedig ifjan, reményeik bimbójában elhervadának, a megújult klasszikai korszak nagyjai: Kisfaludy Sándor s Berzsenyi még nem voltak és Csokonai is csak kezdett érvényesülni — ez időpontján az átmenetnek és forrongásnak, talán azt sem szabad kicsinylenünk, a mit egy nem született költő, csak a szép és igaz szeretetétől ihletve s a nemzeti nyelv iránti buzgó lelkesedésből, abszolút mérték szerint még saját korához képest is középszerűt teremt; kivált ha az író épen Teleki László, kit más téren annyi érdem koszorúja ékesít.

Igen, a gondolkodó fő s kutató szellem nyomaira akadunk mindjárt az első költeményben, mely a testes kötetet megnyitja s annak 1—23. lapjait foglalja el. Egy a Pope modo-

*) A legelső is, mint magából kitetszik, II. Lipót király halála s így 1792. márcz. 1-je után íratott.

rában írt erkölcsi, félig vallásos, félig bölcsészeti, szóval tan-költemény gyanánt kezdődik, — bár folytatása más útra tér — e címmel:

A MAGAM MENNYORSZÁGA,

HA ÁLOM IS,

MÉG IS VALAMI.

Jeligéje, a horázi »Pictoribus atque poetis Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas« csak a gondolat szabadságát akarja jelezni, melylyel az írónak nem annyira költői képzelete, mint elmélkedő s kutató gondolkodása s aztán szeszélye csapong, kérdésről kérdésre, a maga Mennyországa kifestésében. A lélek mivoltán, természetén, rendeltetésén, jövőbeli állapotán kezdi a kérdezősködést; s leginkább a lélek és test közötti kapcsolat csodás mivoltán és e kapcsolat feloldódásának módján töpreng.

Egyszerre, — folytatja:

„Mikoron magamban ekként tanakodnám,
S ezen rejtett dolgok körül vakoskodnám,
Egyszerre csak érzém testem lankadását,
És elevenítő erőnek fogyását.
Érzém, mint vágódnak fonali éltemnek,
Mint tompul ereje belső érzésemnek,
Hogy kezdje a testem lelkemtől megválni,
Mintha a Halállal kéne szembe szállni.
Nem ment ez egyszerre; csak lassan készültem,
Drága kedvesimhez csak lassanként hültem.
Nem volt már oly kedves gyermekim szerelme,
Mert erőt vett rajtam a halál félelme;
Társamnak körültem szíves esdeklése
Nem vala szívemnek megsebesítése;
Jó anyámnak értem gyászos zokogása
Nem vala szívemnek epesztő romlása stb.“

Végre lassanként feloldódnak a kötelékek; elszakad, megválnak; s a Lélek mivoltának és állapotának most jut érzetére:

„Lelkem, külön lévén, nem vala csak pára,
Mert hallani s látni kezdé nem sokára.
Hallás, látás volt-e, vagy annak pótlása?
Nem engemet illet meghatározása.
Érzeni is kezdé — s ez is hogy' lehetett?
Arról ítéletet elmém nem tehetett.
Mert valami könnyű Testben vala téve
Lelkem — és azzal oly formán körülvéve,
Hogy bár szeme, füle, orra nem látszhatott,
Még is érte, szaglott, látott és hallhatott.
Nehéz test nem volt ez, csak könnyen lebege,
Olyan mint a földnek a levegő-ege,
Még ennél is tisztább, s még sem egyéb csak test,
Ilyen vékony testet még Apelles sem fest.»

S e vékony testtel, lebegve, kezd emelkedni az ég magasai felé. Egy »Lélek« szólitja még s viszi felfelé.

„Felcérnk csakhamar az eget egébe,
Örökkévalóság kellős közepébe,
Hol a nagy Istenség ragyog hatalmában,
Mutogatván magát tiszta világában.
Tündöklését lelkem alig szenvedhette,
Mert ezt a nagy erőt soha sem érzette.
Mi volt ez az erő: azt ki nem mondhatom,
Nem lévén oly erős, le sem is írhatom.»

Az isten azonban az érkező felett mindjárt ítéletet tart, vagy inkább tartat vele magával, földi élete folyását s tetteit bíraltatván. De az isten kegyelmes hozzá s nem ítéli szigorúan. Megengedi, hogy vezető-szellemével körültekinthessen az égben.

A költemény most következő része, akár a Virgil Eliziának, akár a Dante Paradicsomának halvány utánzata, természetesen más személyekkel.

„Socrates szent Pállal együtt társalkodott,
A rejtett dolgokról együtt okoskodott,
S ha hibázott Socrat', szent Pál tanította,
Járatlan úton az eszét hordotta.

Socin szent Péterrel együtt vetekedett,
Minden harag nélkül bátran kötekedett,
S hol Socin a dolgot uszezen értette,
Tántorgó elméjét ott Péter vezette.
Calvin Servetussal csodésen éltenek,
Mert már régtől fogva megbékélttenek,
Jól megcsendesedvén Calvin dühössége,
Nem volt itt Servetus neki ellensége.
Még Luther apánk is nyilván társalkodott
Sok számu papokkal —

s így tovább. Egy másik csoportban, mivel —

„A szegény gazdaggal meg volt elegyítve,
Mert mindennek sorsa meg vala enyhítve»

együtt találja a minap meghalt »nagy« Leopoldot (t. i. II-at), nagyszívű anyjával s szintén nagy József bátyjával, továbbá nagy Frigyes, orosz Katalin s más császárok és királyok voltak együtt, de nem magokban,

„Hadi vezéreknék egész nagy serege,
S az apróbb tiszteknek számtalan fellege,
A közkatonaiktól körülvéttetett...»

Ismét más csoportban —

„Látám Kaunitzot Tsattammal *) járkáni —»

s így tovább.

Végre átmegy az ég minden csarnokán, míg egy szép helyen egy könyvet lát letéve, a jövődök könyvét, a melybe senki sem mer belenézni. S utoljára egy kárpithoz ér, mely az utolsó titkokat takarja. A vezető-szellem szétnyitja e kárpitot is s a különös látásra az alvó — mert kell-e mondani, hogy mind ez álom volt — fölébred.

Igy a bölcsekedéssel kezdődő költemény tulajdonképen semmire sem vezet. Lehet hogy ezért, lehet hogy a benne foglalt szeszélyes látásokért, nem is maradt megtámadás nélkül s a szerző szükségesnek látta »Védelmet« írni hozzá. E Védelem

*) Sic! T. i. Chatam, az idősebb Pitt.

(24—28. ll.) a lélek halhatatlansága mellett érvel, a közönséges érvekkel, s mennyországa imént festett képét e hitére mondja alapítottnak, mivel ismét nem sokat mond, legalább nem olyat, mit már előbb is nem mondott volna. Értékesebb a vallásbeli vizsgálódás szabadságának a védelme s óvástétel a hitbeli kényszer s idegen rábeszélés ellen. A protestáns mondja:

„Megengedem nekik *) akármit higgyenek —
Csak engedjék, hogy én vallásom vizsgáljam,
Minden ágazatit e szerint formáljam;
Mert a mit én egyszer helyesnek találok,
Csak aztat hihetem, csak a mellé állok.
Azt is értem: versem' hogy meg nem engedik
Könyomtattattatni — tán nem is tehetik.
Nem is vágyom erre! csak az reménységem,
Hogy eljön az idő, melyben nemzetségem
Ezen versem' bátran kezébe veheti
S tiszta gondolatom' abból megértheti.
— Akkor már nem élek; az Úrnak lábánál
Érteni fogom azt, tiszta zsánolyánál,
A mit homályosan még most gyanítottam
S a mi körül itt-le talán vakoskodtam!«

A jövőben s az igazságban bizó lélek ez őszinte hite majd nem fölér egy költői felbuzdulással.

A kötet harmadik darabja (29—42. ll.) egy az előbbieknél tisztább tanköltemény, idegen elemek keverékétől tiszta. »A Vallás, Babona és Hitetlenség« czíme alatt a vallásosságnak és a türelemnek nemes dicsőítése. Teleki e költeményben szűkkeblű confessionalismus nélküli felvilágosodott theistának vallja s bizonyítja magát s elmélkedéseit ismét a türelemre és az egyéni hit szabadságának elismerésére intő szavakkal végzi.

A kötetben csak e három darab van, mely elvont eszméket tárgyal s nem viseli magán az alkalmiság bélyegét. De az alkalmiság azért nem zárja ki az eszmei tartalom lehetőségét

*) T. i. a más nézetűeknek.

s azt, hogy a költő az alkalem mezében magasb gondolatok áldozópapja lehessen.

S valóban gróf Teleki Lászlónak éppen alkalmi versei közt találjuk azt a kettőt vagy hármát, melyek akár erkölcsi, akár költői értéket tekintsünk, a legbecsesebbeknek mondhatók valamennyi között.

A könyvbéli sor szerint első helyen áll ezek közt az atyja — az 1796. szeptember elsején elhunyt — s méltán nagy nevet érdemlő gróf Teleki József halálára írt »Buzgó fiúi tiszteletnek és szeretetnek Emlékezet-köve«, mely a 67. lapon kezdődve, a 112-dikben, hol a könyv előbb említett hézaga kezdődik, még nincs befejezve; míg a 145. lapon, hol a kézirat újra kezdődik, már más költemény (az ipa, gróf Teleki Ádám, a Cid fordítója emléke) van folyamatban.

Visszatérve az előbbire, előre bocsátom, hogy szerzőnk, atyja életrajzát, mint tudva van, németül is megírta *), de az inkább csak adatokat ad, mint jellemrajzot. Emezt inkább a kezünkben levő költeményben kereshetünk. Az egészen a fiúi szeretet melege, őszinteség és közvetlenség ömlik el; kezdete mindjárt más hangot üt meg, mint a hideg elmélkedését:

„Sírhat-e már szívem? vagy csak nyögsz magadban?
Szólhat-e vagy hallgat-e még is bánatodban?
Kötve tartja-e még nyelvemet a bánat?
S keserves sorsomért másokkal csak szánat?
Vagy elmondhatom tán én is, mit vesztettem?«

S annyira meg van hatva, hogy kételkedik annak, a mi történt, valóságában; kételkedik saját érzékeiben; s úgy tetszik neki, magának is sirba kell jó atyjával szállania.

Aztán összeszedi magát s a szerető emlékezet kezével állítja egybe apja képét, egyes jellemvonásaiból: a tudósét, a vallásos buzgóságú hívőét, a hazafiét, az emberét, a férjét, az apáét. Im egypár egyéni vonás a buzgó és vallásos protestáns rajzából, s hogy megérthessük, emlékezzünk meg az 1790. körüli állapotokról, a protestáns egyházban a papi és világi elem küzdelméről az elsőség felett, a Sinai uram hierarchiai

*) Siebenbürgische Quartalschrift VII. Jahrgang. 110—146. ll.

törekvéseiről s a világi urak, egy Domokos Lajos s épen a nagy Teleki József hatalmas fellépéséről azok ellen.

„Jó keresztény voltál, de nemcsak szokásból —
Hanem azért, mivel hitted s értetted jól,
Hogy a kereszténység egyedül idézít
S hogy a hol az elne haboz, ez könnyebbít.
Szeretted vallásod' s annak tisztaságát,
De meg nem vetéd a természet világát,
Ezt tetted vallásod fundamentomának . . .

Szeretted vallásod értelmes tagjait,
Megbeesülted annak érdekes papjait.
Szeretted papodat az Urnak házában,
Nem az igazgató háznak tornácában.
Tudtad, hogy ott vagyok esendő nyugodalom,
Hol körül van nyírva a papi hatalom.
Kegyes voltál s az Ur neve tiszteletét
Semmi állapotban soha meg nem vetéd.
Imádkoztál, de nem tettétek módjára,
Kiállva a templom legfőbb piaczára ;
Hanem a legtökös szobádba bészárva,
Felemelt kezekkel, mint egy igaz árva.
Tudtam szokásodat, s egyszer meglestelek,
Nem haragszol, Lélek, ha im lefestelek.
Mit láték ? Jákobot, nagy tusakodásban,
Egy buzgó férfiút elragadtatásban,
Láttam, hogy miképen beszélsz Istenemmel,
Mily szorosán vetesz számot a szíveddel . . .
Csak lelked állott ott, tested megszűnt lenni,
Mert ily buzgóságban nem tud részt venni.
Láttam még többet is, s érzékenységekben
Igy sohajtottam fel, megindult szívemben :
A mely férfi így tud Istemmel beszélni :
Angyal az, nem ember, azt kell róla vélni !“

Hasonló igaz érzés szól az első feleségére, gr. Teleki Máriára írt emlékkölteményében is. »Egy igaz jó asszonynak valóságos képe« — ily czímet adott szerelme és fájdalma ez

ömledezéseinek. Az akkori (s még későbbi) predikátorok módjára, itt is egyes alkatrészeiben festi a jellemet s eszményt igyekszik festeni. De az őszinteség szól belőle, melyről hangja nem hagy kételkedni. Kisded gyermekeit viszi anyjok ravatalához :

„Jertek gyermekeim, itt fekszik anyátok,
Áldott kezét, mint én, könnyel áztassátok !
Csak teste fekszik itt, lelke ott az égben
Repdes ama régen várt gyönyörűségben.
A jobb rész már eltűnt : csak a sár hajléka
Fekszik e leplekben, s becsos omladéka
Kezd már feloszolni. Ezt is becsüljétek,
S higyjétek el, bizony ez is nagy kínés néktek.
Huzzátok el azért e fejtér lepleket,
Hadd oktassalak itt, négyen, benneteket.
Hadd mondjam meg, ki volt az nektek és nekem,
Hadd lássa e képben minden emberi szem,
Hogy mikor síratom kedves Máriámat :
Okkal áztatom én bánatos orezámat . . .“

S ime a közvetlenség :

„Látjátok gyermekim, n e g y o n ú l t orezáját,
Hervadva, egyébként pirosuló rózsáját . . .“

E terjedelmes költemény, mely a 217. laptól a 276-ig terjed, melyben a tárgyával s bánatával eltelt lélek alig bír kifogni a szóból, szépségben s igazságban talán csak a kötet utolsó darabjának enged, melyet három év múlva, a második házasságában megvigasztalódott özvegy s ismét boldog férj, ahhoz a fenkölt szellemű nőhez, b. Mészáros Johannához intéz, kit még a mai nemzedék élő öregjei is ismertek, mint nemének egyik kiváló díszét, s kiről Toldy, 1844-ben tartott akadémiai gyászbeszédében, ép úgy nem tud megindulás, mint lelkesedés nélkül szólani.

Férje, a többi közt így szól hozzá :

»Természetes az a szívem kívánsága,
Hogy mindennap nőjön élted boldogsága.
Sok hiba van bennem, azt nem tagadhatom,
De bár is hibázom, jó a gondolatom.

A szívet tekintsed, ne nézz az erőre,
 Ha bűt okoznék is, ne ítélj előre.
 Legjobb ezél mellett is sokszor hibázhatunk,
 Hajtörést szenved legjobb indulatunk.
 Szeretnélék téged szerencsésé tenni —
 De nem tudok mindig révpartonra menni.
 S ha olykor e részben vakon próbálgatok,
 — Ember vagyok, azért megbántoríthatok —
 Igazíts — vigyázzván minden lépésemre!”

De elég is az idézetekből. Még csak néhány jellemző vonást.

József főherczeg nádornak Paulowna orosz csász. herczegnővel egybekelésére üdvözlő verseket írván, azokat a szerző maga francia versekbe is lefordította s eredetit és fordítást együtt nyújtotta be a főherczegnek. A nádor kegyesen fogadta s azt mondá: nem volt szükség a francia fordításra, magyarul is megértette volna. Teleki a nádor e szavát örömjongva jegyzi fel könyvébe, s im e sorokkal kíséri:

„Hogy magyarul értesz, azt Te magad mondád,
 Bátorságot ezen versekre e szód ád.
 Dicső szó volt! Tartsd meg nyelvünket kedvedben,
 S éleszd fel andalgó Múzsánkat kebledben.
 Engedd: e nagy szónak hirdetője legyek,
 Erről nemzetemnél bizonytságot tegyek.
 Édes érzés: szádban nyelvünket tisztelni
 S ily nagy hazafiban becsünket emelni!”

E sorok az önkénytelen rögtönzet bélyegét viselik magokon, mely egyszersmind a költői igazság bélyege is.

Más helyen (282. l.) im e följegyzést találjuk:

»Gróf Fekete János úrnak (a Generalisnak) a feleségemről (t. i. első felesége halálára) írt versemnek némely részét elolvastván, nem tudom mi októl vezéreltetve, e következő vagdalkozó poémát adta által, de előbb a félvárosnak elolvasta.«

S aztán leírja a Fekete egész versét, melynek veleje az, hogy a szeretett halottat elég volna némán vagy kevés szóval

síratni, nem »szétszednie« úgy szólván ízről ízre, testi lelki szépségeit; stb.

Feketének, aesthetikai szempontból, kétségkívül igaza volt; de Telekit a támadás érzékenyen bántotta s talán még inkább az, hogy a »vagdalkozó verset, szerzője, előbb a félvárosnak megmutogatta« s sértődve felelt rá, hasonló versekben. Barátságuk, legalább az egykori melegséggel, nem is állt többé helyre.

Hogy e komoly s bölcselkedő ember vidám, sőt pajzán is tudott lenni, apróbb alkalmi versei közül nem egy mutatja. Ilyen a már említett »Egy ezüst service epitaphiuma«, a tokjába rejtett ezüst készletről. Ilyen a következő czimű: »Egy szép dámának, mikor tréfa között eltörtem a dolgozó kosarát« — s helyette más kosarat vett; ilyenek a »B. Bánfi Zsuzsána húgom nevenapjára készült versek«, melyekből a megénekelte leánya (sógornője) kedélyes dévajtsága szinte kimosolyog.

„Hogy verseket irjak, mit kényszerítettél,
 S a mellett oly csalfán rám miért neveltél?
 Hogy velem kötődni szeretsz, tapasztalom,
 S elhidd, hogy nekem is épen nem unalom:
 Mikor szép elmédnek látom frissességét,
 Bosszantásaidnak érzem élességét.
 Úgy mint sógoroddal kötekedhetsz velem,
 De úgy mint poéta, én rá azt felelem:
 A poétának áll sok szabadságában,
 Könnyen megpiríthat téged egy szavában.“

s aztán a fiatal leánynak sok jót kívánva, utoljára a férjjel végzi, a kit leír előtte s versét ily kedélyesen fejezi be:

„Ez a kívánságom — s megpirítottalak,
 Mikoron tisztelni verssel kívántalak;
 Máskor is hát tőlem ha akarsz verseket:
 Csak kötődjél velem — s kaphatsz ilyeneket.“

Bocsánat, Tek. Akadémia, hogy e helyen, mely a költészetből csak a remeket tűri el, egy alig több, mint középszerű költő, nagybőra alkalmi verseivel ennyi ideig fárasztottam

a figyelmet. Nem akartam Teleki Lászlót nagy vagy bárcsak jeles költőül is tüntetni föl; sem a löllel le eményt költői irodalmunk valamely elveszett és feltalált drágaságául árulni. Becset csak a szép lélek ad e műveknek, mely bennök tükrözik; s főérdekök, hogy gróf Teleki Lászlótól, a »Buzgó Esdek-lések« írójától származtak.

Benyújtom egyszersmind a kézirat tulajdonképeni birto-
kosának, Baán Lajos úrnak, időközben Herczegh tanárhoz érke-
zett levelét, mely biztos reményt nyújt e kéziratnak az Akadé-
mia tulajdonába megszerezhetése iránt.

CANTIONALE ET PASSIONALE

HUNGARICUM

SOCIETATIS JESU, RESIDENTIA TUROCENSIS.

XVII-İK SZÁZADBELI KATH. ÉNEKGYŰJTEMÉNY.

BOGISICH MIHÁLY

É. TÁRTÓL.

BUDAPEST, 1882.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓHIVATALA,

(AZ AKADÉMIA ÉRŐSÍTÉSÉN.)